

full DOMINICAL

ANEU MAR ENDINS

† JOSEP ÀNGEL SAIZ MENESES
Bisbe de Terrassa

Zygmunt Bauman

El sociòleg Zygmunt Bauman va morir el 8 del passat mes de gener al seu domicili de Leeds (Inglaterra) als 91 anys. Ens ha deixat un dels pensadors que va saber definir millor el canvi dels temps i la revolució social i cultural que va tenir lloc al segle XX. La seva obra està marcada per la categoria de *modernitat líquida*, amb la que defineix el moment històric actual en el que s'han esvaït les institucions sòlides que fonamentaven la nostra vida; considera que l'ésser humà es troba orfe de referències consistents i cada vegada tendeix més a l'individualisme. La seva altra línia de pensament, al meu entendre, analitza el creixement de les desigualtats i la creació d'una nova classe social caracteritzada per la precarietat.

Bauman defineix la societat del canvi de segle com a *modernitat líquida*. Un concepte que, els anys següents, desenvoluparia

en diverses publicacions sobre diferents aspectes de la societat líquida. Durant els anys 90 es va centrar en l'estudi de la post-modernitat, que ell descrivia com un període en el que el valor dominant era la llibertat individual en una societat hedonista de consumidors. Als voltants del canvi de segle afinà aquesta anàlisi, diferenciant la «modernitat sòlida» de la «modernitat líquida» i va desplegar aquesta idea en obres com *La modernitat líquida* (2000), *Amor líquid* (2003), *Vida líquida* (2006), *Por líquida* (2006), *Temps líquids* (2006), *Art ¿líquid?* (2007), *Els reptes de l'educació en la modernitat líquida* (2008) i *La cultura en el món de la modernitat líquida* (2011).

¿En què consisteix aquesta *realitat líquida*? En una ruptura amb les institucions i les estructures fixades. En el passat, les persones seguien patrons establerts i trobaven el seu lloc a les estructures, mentre

que en l'actualitat cadascú tendeix a crear el seu propi model per a determinar les seves decisions i la seva forma de vida. La societat actual es basa en l'individualisme i en una forma de vida canviant i efímera, inestable i mancada de solidesa. La *vida líquida* consisteix en no mantenir cap rumb determinat, és un seguit continu de nous començaments i d'incessants finals. L'*amor líquid* és un amor sense fonament ni compromís, perquè es té por del sacrifici i de la renúncia, imprescindibles per a un projecte comú de vida. Les relacions amoroses acaben convertint-se en episodis breus, en els que preval la recerca del benefici personal. A propòsit de l'encíclica *Deus caritas est* del papa Benet XVI, Bauman declarà al diari *Avvenire* (2 de febrer de 2006): «Crec que el Papa ha fet diana amb la seva crida a l'amor total en una societat que per definició evita els llaços perdurables i exclusius.»

L'home líquid vol ser simplement un *ciutadà del món* sense lligams, ni en l'amor ni en la forma de vida. La realitat líquida és un moviment continu i fluid que cerca noves *experiències*, però sense arrelar enlloc, sense compromís en l'amor ni en el treball. Un ciutadà del món però de cap lloc en concret al mateix temps. És l'*era del consumisme*, en la que l'important no és conservar els objectes, sinó renovar-los constantment. Al mateix temps, la realitat líquida *angoixa* les persones perquè no tenen res fix i que duri. El consumisme no gira al voltant de la satisfacció de desigs, sinó a la incitació de desigs sempre nous.

Zygmunt Bauman ha mort. Perdem un dels filòsofs i sociòlegs més importants del segle XX i començaments del XXI, però conservem les seves obres que ens ajuden a entendre la societat actual en la seva enorme complexitat.

ENTREVISTA

Canvi de mentalitat

SÍLVIA ALBAREDA

L'encíclica *Laudato si'*, en la qual el papa Francesc parla de la necessitat de tenir cura del planeta, convida a la reflexió, però també a un canvi d'estil de vida. A les darreres Jornades de Qüestions Pastorals de Castelldefels, sobre el tema «La conversió ecològica, una exigència de la fe», la Sílvia Albareda, directora de l'Oficina de Sostenibilitat de la UIC, va dir que «cal una visió del món més integral, amb un sentit humà de l'ecologia».

Quan el papa Francesc fa servir el terme ecologia, es refereix a la ciència?
No només a la ciència que estudia els ecosistemes o al consum de productes ecològics, sinó a un desenvolupament humà que integri ara els aspectes ambientals, econòmics i socials, i que tingui repercussions en la vida quotidiana i en la cultura. Cal un nou model de desenvolupament sostenible que sigui conscient que els béns naturals són limitats.

Es parla d'una conversió ecològica. En què consisteix?

Els problemes mediambientals i l'escalfament global provoquen problemes socials. Com diu el Papa, afecten i afectaran més els més pobres i vulnerables. En aquesta visió integral de la sostenibilitat cal tenir cura ara de les persones i del medi ambient. Aquest paradigma porta a un estil de vida més agraït, més auster i més solidari que ens faci sentir interdependents i no éssers aïllats. Cal contemplar el planeta amb nous ulls.

Com podem dur a terme aquesta conversió?

Cal un canvi de mentalitat que porti a una economia centrada en el bé de les persones, en lloc de centrar-se en la producció. Es proposa viure de manera senzilla, reduir el consum i compartir o intercanviar béns i serveis, en lloc de posseir-los. Davant del repte de reconciliar-nos amb el planeta, les persones són la solució.

Òscar Bardají i Martí

GLOSSA

ENRIC PUIG JOFRA, SJ
Secretari general de la FECC

Afegir un any més a la vida

És diumenge. Una senyora afegeix un any més a la seva vida i en fa cent, amb una salut més que acceptable, bona mobilitat, capacitat de relació i ganes de fer moltes coses que, a més, fa. Ha estat sempre una persona activa, compromesa amb la fe i amb les obres que la signifiquen. Celebració a l'església que, a la missa del vespre, era plena. Els habituals d'aquesta celebració vespertina acollien ben disposats i amb joia la petita invasió que suposaven la família i les amistats de la centenària, que s'hi havien aplegat per donar gràcies a Déu pels anys que ha viscut, per la seva vida, per tots els béns materials que ha posat al seu abast, per les persones que l'han acompanyat i per les que l'acompanyen, per tot el que han rebut d'ella... La diversitat de persones i d'origens, aplegades per celebrar l'eucaristia, va esdevenir vincle visible de comunió.

Acabada la celebració eucarística, la senyora centenària va pujar les escales del presbiteri amb pas ferm i lleugera amb veu clara i decidida un fragment del salm 138, pel qual sent una especial devoció. «T'enalteixo amb tot el cor, Senyor, / et vull cantar a la presència dels àngels. / Em prosterno davant el

santuari / i enalteixo el teu nom / perquè estimes i ets fidel: / les teves promeses sobrepassen / el que havíem sentit de tu. / Quan jo t'invocava, m'has escoltat, / has enfortit la meua ànima. / Que el Senyor continuï afavorint-me. / El teu amor perdura sempre, Senyor! / No abandonis l'obra de les teves mans!» (Sl 138,1-3.8).

Unes amigues van preparar un punt de llibre que recordés la celebració, en la qual imprimiren aquesta reflexió: «Celebrar cent anys, lluny de sentir que la vida se'ns escapa, és una invitació a seguir caminant amb pau, sense presses, sense inquietuds enganyoses, amb comprensió creixent cap a tots i amb molta compassió. Deixar que Déu continuï fent-nos madurar des de dins, en la vida quotidiana [...] És ara quan la nostra vida pot anar creixent més lliurement i cap a la seva plenitud [...] És ara quan podem entonar, com Maria, el nostre Magnificat, la nostra acció de gràcies [...] Celebrar cent anys és moment de seguir dient: Sóc aquí, Senyor, per fer la vostra voluntat».

Bona reflexió en aquesta celebració centenària i en qualsevol celebració d'aniversari quan afegim un any més a la nostra vida, i ho fem vivint-la de debò.

HECHOS DE VIDA

MN. JOSEP M. ALIMBAU ARGILA

Buena gente

Cuando cumplí 50 años en Radio Barcelona (SER), me dieron el título de *hístorico* de la Radio. En el inicio del programa y en el final, siempre nos hemos dirigido a la buena gente.

Una joven voluntaria en Calcuta, me decía: «Al llamarnos lo hacían con la palabra: *anti* (en bengalí significa: *buena persona*). Todos los *voluntarios* éramos *anti, buenas personas*. Nos llamaban así para pedir agua para una vecina con fiebre alta, o para hacer compañía a una moribunda...

«Kalighat es un centro de acompañamiento para la *muerte*, aunque *defienda* con todos sus actos la *vida* misma, con toda su *dignidad*. Allí se reivindica —en cada instante— el *derecho* a ser *tratado* como un *ser vivo*, con todas sus *necesidades* hasta el último *suspiro*. Kalighat es una *lección* de *calidad* de vida.

«En Kalighat fui *muy feliz*. Me sentí útil. Me sentí *amada*. Viví la *paz* conmigo misma. Aprendí que es *posible superar* aquello que *parece imposible*. Que hemos de *valorar* lo que *tenemos*, por encima de lo que *no tenemos*.»

«Lo que hicisteis a uno de estos enfermos a mí me lo hicisteis» (Mt 25, 40).

En Valverde de los Arroyos, tres jóvenes muertos de frío y hambre llamaron a la puerta de la señora Higínia y le pidieron que les dejara entrar, para calentarse y comer algo. Ella fue a consultarlo con su marido, que le dijo: «Solamente si son buena gente.»

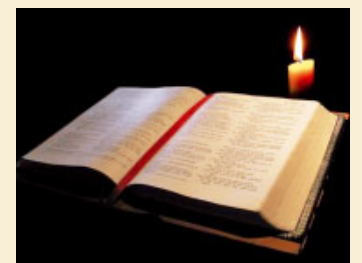
Ella regresó y les preguntó:
—¿Son ustedes buena gente?
—¡Sí, somos buena gente!

Y como la respuesta fue transparente, les dejó entrar.

Lectures de la missa diària i santoral

20. ■ Dilluns (lit. hores: 3a setm.) [Sir 1,1-10 / Sl 92 / Mc 9,14-29]. Sants Nemesi i Potami, mrs.; sant Eleuteri (s. V), bisbe; santa Amada, rel.; beat Maurici Proeta, agustinià, de Castelló d'Empúries. Beats Francesc i Jacinta Marito (Fàtima).

21. ■ Dimarts [Sir 2,1-13 / Sl 36 / Mc 9,30-37]. Sant Pere Damià (1007-1072), bisbe d'Òstia i doctor de l'Església, cardenal. Festa de la Misteriosa Llum de Manresa. Sant Claudi, mr.; sant Dositeu, monjo.

22. □ Dimecres [1Pe 5,1-4 / Sl 22 / Mt 16,13-19]. Càtedra de sant Pere, apòstol, celebrada a Roma des del s. IV. Santa Margarida de Cortona, religiosa; santa Elionor o Leonor, reina d'Anglaterra.

23. ■ Dijous [Sir 5,1-10 / Sl 1 / Mc 9,41-50]. Sant Policarp, bisbe d'Esmirna i mr. (s. II), deixeble dels apòstols; santa Marta d'Asstorga, vg. i mr.; beata Rafaela de Ibarra, mare de família, de Bilbao.

24. ■ Divendres [Sir 6,5-17 / Sl 118 / Mc 10,1-12]. Sant Modest (s. V), bisbe de Trèveris; sant Sergi, monjo i mr. (304); santa Primitiva, vg.; sant Edilbert, laic; beata Josepa Naval i Girbés, vg. seglar, d'Algemesí.

25. ■ Dissabte [Sir 17,1-13 / Sl 102 / Mc 10,13-16]. Sant Cèsari (s. IV), metge, germà de Gregori Nacianzè; sant Valeri (†695), ermità d'Asstorga; beat Sebastià d'Aparicio, rel.

26. ■ † Diumenge vinent, VIII de durant l'any (lit. hores: 4a setm.) [Is 49,14-15 / Sl 61 / 1Co 4,1-5 / Mt 6,24-34]. Sant Nèstor, mr.; sant Alexandre, bisbe; sant Porfirí (†421), bisbe de Gaza; santa Paula Montal, vg., d'Arenys de Mar, fund. escolàpies (SchP).

DIUMENGE VII DE DURANT L'ANY

COMENTARI

P. JAUME SIDERA
claretia**Lectura del llibre del Levític** (Lv 19,1-2.17-18)

El Senyor digué a Moisès: «Digues a tota la comunitat dels israelites: Sigueu sants, perquè jo, el Senyor, el vostre Déu, sóc sant.

No tinguis malícia als teus germans dins el teu cor. Reprèn els altres, si cal; així no et faràs responsable del seu pecat. No et vengis ni guardis rancúnia contra ningú del teu poble. Estima els altres com a tu mateix. Jo sóc el Senyor».

Salm responsorial (102)

R. *El Senyor és compassiu i benigne.*

Beneeix el Senyor, ànima meva, / del fons del cor beneeix el seu sant nom. / Beneeix el Senyor, ànima meva, / no t'oblidis dels seus favors. R.

Ell et perdona les culpes / i et guareix de tota malaltia; / rescata de la mort la teva vida / i et sacia d'amor entranyable. R.

El Senyor és compassiu i benigne, / lent per al càstig, ric en l'amor. / No ens castiga els pecats com mereixíem, / no ens paga com deuria les nostres culpes. R.

Llença les nostres culpes lluny de nosaltres / com l'Orient és lluny de l'Occident. / Com un pare s'apiada dels fills, / el Senyor s'apiada dels fidels. R.

Lectura de la primera carta de sant Pau als cristians de Corint (1Co 3,16-23)

Germans, ¿no sabeu que sou un temple de Déu i que l'Esperit de Déu habita en vosaltres? Si algú profana el temple de Déu, Déu li'n demanarà compte, perquè el temple de Déu és sagrat, i aquest temple sou vosaltres. Que ningú no s'enganyi ell mateix. Si entre vosaltres algú es té per savi segons la saviesa del món present, que es faci ignorant, per poder arribar a ser savi de veritat. Perquè, davant de Déu, la saviesa d'aquest món és ignorància. L'Escriptura diu: «Fa caure els savis en els seus propis paranyos». I també: «El Senyor sap què valen els pensaments dels savis: no s'aguanten més que el fum». Per tant, que ningú no es gloriï de ser seguidor de cap home. Tot és vostre: Pau, Apol·ló, Quefes, el món, la vida, la mort, el present, el futur. Tot és vostre, però vosaltres sou de Crist, i Crist és de Déu.

✠ Lectura de l'evangeli segons sant Mateu (Mt 5,38-48)

En aquell temps, Jesús digué als seus deixebles: «Ja sabeu que, als antics, els van dir: "Ull per ull, dent per dent". Doncs jo us dic: No us hi torneu, contra els qui us fan mal. Si algú et pega a la galta dreta, para-li també l'altra.

Si algú et vol posar un plet per quedar-se el teu vestit, dona-li també el mantell. Si algú t'obliga a portar una càrrega un quart d'hora de camí, porta-li mitja hora. Dona a tothom qui et demani, no et desentenguis del qui et vol manllevar.

Ja sabeu que van dir: "Estima els altres", però no els enemics. Doncs jo us dic: Estimeu els enemics, pregueu per aquells que us persegueixen. Així sereu fills del vostre Pare del cel: ell fa sortir el sol sobre bons i dolents, i fa ploure sobre justos i injustos. Perquè si estimeu només els qui us estimen, ¿quina recompensa mereixeu? Els publicans, ¿no fan també el mateix? I si només saluteu els germans, ¿què feu d'extraordinari? Els pagans, ¿no fan també el mateix? Sigueu bons del tot, com ho és el vostre Pare celestial».

Lectura del libro del Levítico (Lev 19,1-2.17-18)

El Señor habló así a Moisés: «Di a la comunidad de los hijos de Israel: "Sed santos, porque yo, el Señor, vuestro Dios, soy santo. No odiarás de corazón a tu hermano, pero reprenderás a tu prójimo, para que no cargues tú con su pecado. No te vengarás de los hijos de tu pueblo ni les guardarás rencor, sino que amarás a tu prójimo como a ti mismo. Yo soy el Señor"».

Salmo responsorial (102)

R. *El Señor es compasivo y misericordioso.*

Bendice, alma mía, al Señor, / y todo mi ser a su santo nombre. / Bendice, alma mía, al Señor, / y no olvides sus beneficios. R.

Él perdona todas tus culpas / y cura todas tus enfermedades; / él rescata tu vida de la fosa, / y te colma de gracia y de ternura. R.

El Señor es compasivo y misericordioso, / lento a la ira y rico en clemencia. / No nos trata como merecen nuestros pecados / ni nos paga según nuestras culpas. R.

Como dista el oriente del ocaso, / así aleja de nosotros nuestros delitos. / Como un padre siente ternura por sus hijos, / siente el Señor ternura por los que lo temen. R.

Lectura de la primera carta del apóstol san Pablo a los Corintios (1Cor 3,16-23)

Hermanos:

¿No sabéis que sois templo de Dios y que el Espíritu de Dios habita en vosotros? Si alguno destruye el templo de Dios, Dios lo destruirá a él; porque el templo de Dios es santo: y ese templo sois vosotros.

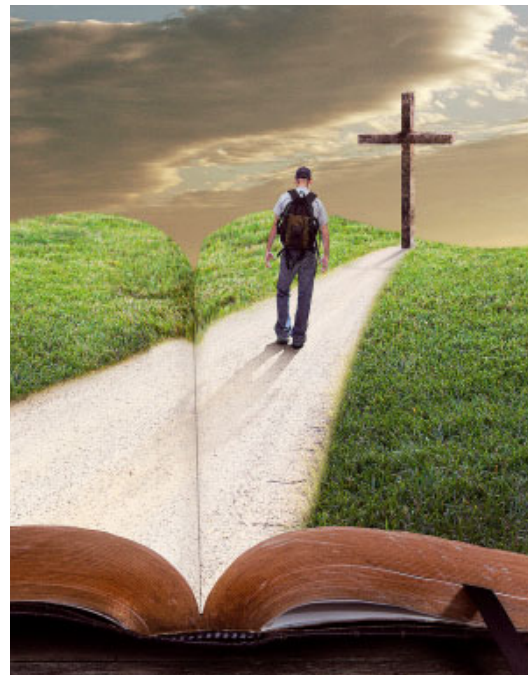
Que nadie se engañe. Si alguno de vosotros se cree sabio en este mundo, que se haga necio para llegar a ser sabio. Porque la sabiduría de este mundo es necedad ante Dios, como está escrito: «Él caza a los sabios en su astucia». Y también: «El Señor penetra los pensamientos de los sabios y conoce que son vanos». Así, pues, que nadie se gloríe en los hombres, pues todo es vuestro: Pablo, Apolo, Cefas, el mundo, la vida, la muerte, lo presente, lo futuro. Todo es vuestro, vosotros de Cristo y Cristo de Dios.

✠ Lectura del santo Evangelio según san Mateo (Mt 5,38-48)

En aquel tiempo, dijo Jesús a sus discípulos: «Habéis oído que se dijo: "Ojo por ojo, diente por diente". Pero yo os digo: No hagáis frente al que os agravia. Al contrario, si uno te abofetea en la mejilla derecha, preséntale la otra; al que quiera ponerte pleito para quitarte la túnica, dale también el manto; a quien te requiera para caminar una milla, acompáñale dos; a quien te pide, dale, y al que te pide prestado, no lo rehúyas.

Habéis oído que se dijo: "Amarás a tu prójimo y aborrecerás a tu enemigo". Pero yo os digo: Amad a vuestros enemigos y rezad por los que os persiguen, para que seáis hijos de vuestro Padre celestial, que hace salir su sol sobre malos y buenos, y manda la lluvia a justos e injustos. Porque, si amáis a los que os aman, ¿qué premio tendréis? ¿No hacen lo mismo también los publicanos? Y, si saludáis sólo a vuestros hermanos, ¿qué hacéis de extraordinario? ¿No hacen lo mismo también los gentiles? Por tanto, sed perfectos, como vuestro Padre celestial es perfecto».

Sigueu bons del tot. No us quedeu a mig camí

Jesús ens ensenya l'espiritualitat del sol i de la pluja: fan el bé a tothom, sense distinció de bons o dolents. Com el Pare del cel. Aprenguem, com Jesús, a mirar les persones amb els ulls de Déu i estimar-les amb el cor de Déu.

Res de respondre a la violència amb violència. «No et deixis vèncer pel mal. Venç el mal amb l'abundància del bé». És la no-violència d'arrel cristiana. Gandhi s'ho prengué de debò i, sense disparar ni un tret, assolí la llibertat de l'Índia. O Luther King. Gràcies al noi que féu objecció de consciència els nostres nois no fan la mili si no volen. El camí és més llarg, però és l'únic que arriba a terme.

L'ideal que Jesús ens proposa és molt alt: sigueu perfectes com el Pare Celestial. No serà massa? Segons com, sí. Però Jesús ens ve a dir: no us quedeu a mig camí. No us acontenteu a no matar, a no jurar, a no adulterar. Feu un pas més: respecte la vida, la paraula, l'amor, amb totes les conseqüències.

Si l'ideal és molt alt, el model per arribar-hi és al nostre abast: un infant. L'infant és una persona en camí, que es va fent de mica en mica: ara caic i ara m'aixeco. Però no es desespera mai perquè sap que el pare i la mare l'estimen. La seva perfecció rau a ser imperfecte, inacabat... Als grans ens costa d'acceptar que el normal és que siguem com som, no acabats de fer encara, sempre en camí. No ajeure'ns en la mediocritat i l'anar fent sinó tendint sempre a ser més allò que com a persones i com a cristians podem ser: més bons fills de Déu, més bons germans amb tothom.

VIDA DIOCESANA

Activitats del Sr. Bisbe

Aquest dissabte 18, a les 10 h. Presideix el Consell Pastoral Diocesà.

Dimarts 21, a les 20 h. Missa en l'anyversari de la mort de Luigi Giusani, fundador del moviment Comunió i Alliberament. A la Catedral del Sant Esperit.

Divendres 24, a les 20 h. Missa en acció de gràcies per la canonització de sant Manuel González García, bisbe. Lloc: Parròquia de Sant Martí de Cerdanyola.

Dissabte 25, a les 12 h. Formació permanent dels diaques. Lloc: Casa de la Sagrada Família de Rubí.

Diumenge 26, a les 20 h. Missa de cloenda de la 8a Setmana de la Família a la Catedral del Sant Esperit de Terrassa.

culars presents a la diòcesi, amb motiu de la Jornada de la Vida Consagrada. Va estar acompanyat per Mons. Salvador Cristau, bisbe auxiliar i per diversos preveres seculars i religiosos.

Professió religiosa. El dissabte dia 4 de febrer, a la tarda, a la capella del Noviciat de les religioses de la Puresa de Maria, a Sant Cugat del Vallès, dintre de la celebració de l'Eucaristia, va tenir lloc la professió perpètua d'Anielka Oporta, la professió temporal de Scarleth Meneses i la iniciació al Noviciat de Roraina Rodríguez.

3a Ruta interreligiosa a Terrassa. El dissabte 4 de febrer, el Consell Inter-

ligiós de Terrassa ha organitzat la 3a Ruta interreligiosa amb motiu de la setmana de l'harmonia interreligiosa declarada per la ONU.

Benedicció dels nous locals de Càritas a Bigues. El diumenge 5 de febrer, Mons. Saiz Meneses celebrà l'Eucaristia a la parròquia de Sant Pere i Sant Pau de Bigues i beneí els nous locals de Càritas de la parròquia que s'han habilitat.

Trobada d'agents de pastoral de l'Arxiprestat de Terrassa. El diumenge dia 5 de febrer, Mons. Salvador Cristau,

bisbe auxiliar va presidir la trobada anual dels agents de pastoral de l'arxiprestat de Terrassa, a la parròquia de Sant Pau. Es va reflexionar sobre la continuïtat de l'Any Sant, presentant tot el que s'ha dut a terme, i el Sr. Bisbe presentà la carta *Misericòrdia et misericòrdia* del papa Francesc.

Agenda

8a Setmana de la Família. Del 17 al 28 de febrer de 2017. Activitats: conferències, diàlegs, cine-fòrum, actes de pregària, activitats d'esbarjo a diverses parròquies i poblacions del territori diocesà. Es clourà amb la Missa presidida per Mons. Saiz Meneses a la Catedral de Terrassa el diumenge 26 de febrer, a les 8 del vespre.

Concert núm. 226 de Marata. Anna Escala (soprano), Oscar Vilapriyó (violí), Joan Carbó (orgue). Parròquia de Santa Coloma de Marata (Les Franqueses del Vallès) diumenge 26 de febrer, a les 10 h.

Notícies

Jornada de la Vida Consagrada. El dia 2 de febrer, al vespre, Mons. Josep Àngel Saiz Meneses celebrà la Presentació del Senyor al Temple amb participació de religiosos i religioses representants de les 10 comunitats masculines, 52 comunitats femenines i 4 instituts se-

REMAD MAR ADENTRO

† JOSEP ÀNGEL SAIZ MENESES
Obispo de Terrassa

Zygmunt Bauman

El sociòleg Zygmunt Bauman morí el passat 8 de gener en su domicili de Leeds (Inglaterra) a los 91 años. Nos ha dejado uno de los pensadores que mejor supo definir el cambio de los tiempos y la revolución social y cultural que tuvo lugar en el siglo xx. Su obra estuvo marcada por la categoría de *modernidad líquida*, con la que define el actual momento histórico en el que se han desvanecido las instituciones sólidas que fundamentaban nuestra vida; considera que el ser humano está huérfano de referencias consistentes y tiende cada vez más hacia el individualismo. Su otra gran línea de pensamiento, a mi entender, analiza el crecimiento de las desigualdades. En ella destaca las consecuencias humanas de la globalización en forma de crecimiento de las desigualdades y la creación de una nueva clase social caracterizada por la precariedad.

Bauman define la sociedad del cambio de siglo como *modernidad líquida*. Un concepto que desarrollaría en diversas publicaciones sobre los distintos aspectos de la sociedad líquida en los años siguientes. Durante los años 90 se centró en el estudio de la posmodernidad, a la que describía como un periodo en el que el valor dominante era la libertad individual en una sociedad hedonista de consumidores. En torno al cambio de siglo afinó este análisis, diferenciando la «modernidad sólida» de la «modernidad líquida», un concepto que desplegaría en obras como *La modernidad líquida* (2000), *Amor líquido* (2003), *Vida líquida* (2006), *Miedo líquido* (2006), *Tiempos líquidos* (2006), *Arte ¿líquido?* (2007), *Los retos de la educación en la modernidad líquida* (2008) y *La cultura en el mundo de la modernidad líquida* (2011).

¿En qué consiste esa *realidad líquida*? En una ruptura con las instituciones y las estructuras fijadas. En el pasado, las personas seguían los patrones establecidos y se ubicaban en las estructuras, mientras que en la actualidad cada uno tiende a crear su propio modelo para determinar sus decisiones y forma de vida. La sociedad actual se basa en el individualismo y en una forma de vida cambiante y efímera, inestable y carente de solidez. La *vida líquida* consiste en no mantener ningún rumbo determinado, es una serie continua de nuevos comienzos y de incansables finales. El *amor líquido* es un amor sin fundamento ni compromiso, porque se tiene miedo del sacrificio y la renuncia, imprescindibles para un proyecto común de vida. Las relaciones amorosas acaban convirtiéndose en breves episodios, en los que prima la búsqueda del beneficio personal.

A propósito de la encíclica *Deus caritas est*, del papa Benedicto XVI, Bauman declaró en el diario *Avenire* (2 febrero 2006): «Creo que el Papa ha dado en el blanco con su llamamiento al amor total en una sociedad que por definición evita los lazos duraderos y exclusivos.»

El hombre líquido quiere ser simplemente un *ciudadano del mundo* sin ataduras, ni en el amor ni en la forma de vida. La realidad líquida es continuo movimiento, flujo y búsqueda de nuevas experiencias, pero sin echar raíces en ningún lugar, sin compromiso en el amor ni en el trabajo. Ciudadano del mundo pero de ningún lugar concreto al mismo tiempo. Es la *era del consumismo*, en la que lo importante no es conservar los objetos, sino renovarlos constantemente. A la vez, la realidad líquida *angustia* a las personas porque no tienen nada fijo y duradero. El consumismo no gira en torno a la satisfacción de deseos, sino a la incitación de deseos siempre nuevos.

Zygmunt Bauman ha fallecido. Perdemos a uno de los filósofos y sociólogos más importantes del siglo xx e inicios del XXI, pero conservamos sus obras que nos ayudan a entender la sociedad actual en su enorme complejidad.